

KÖZTERÜLETEK NÉVADÁSÁNAK JELLEMZŐI A MAGYAR VÁROSOKBAN – ZALAEGERSZEG

BORSOS ÁRPÁD

CHARACTERISTICS OF THE NAMING OF PUBLIC SPACES – ZALAEGERSZEG

Abstract

Zalaegerszeg is the fourth settlement in the examination of the role of the extended arm of the central government in the naming of public areas.

The documents on the implementation of II. József's decree in the naming of the streets cannot be found in the case of Zalaegerszeg either. No traces of Germanization can be detected in the names of public areas. Most of the naming decisions demonstrate the strength of local ties. dictation of central authority, coercion, and an attitude to be followed cannot be raised.

During and after the First World War, public areas were not named until the end of the 20s. From the 30s, until the end of World War II, current politics played a role in naming.

After the war, in the name of the new state order, already in the coalition years and later in the party-state era, the objective was to erase the legacies of the past. A series of changes followed.

After the regime change in 1990, one of the first measures of the new government was to get rid of the emblematic persons and concepts of the replaced course, similar to the coalition period after the war and then the pro-state period. In this spirit, in 1991, renaming dumping dominated the decisions of the city representative body. A significant event is the CLXXXIX of 2011. and CLXVII of 2012. law, which prohibits the symbols, names and concepts of 19th-century autocratic regimes. For a long time, the legislation cements the assertion of the central government's interests in the naming of local public areas.

BEVEZETÉS

Elfogadva NIKITSCHER PÉTER álláspontját – „A jelek és szimbólumok közteri elhelyezése egyenértékű a tér szimbolikus elfoglalásával, birtoklásával, egyben az éppen aktuális ideológiát legitimálja, erejét demonstrálja”¹ – Sopron, Szolnok és Kaposvár után jelen tanulmányban Zalaegerszeg esetében

¹ Nikitscher (2014): *Tér, hatalom, szimbólumok, hatalmi önreprezentáció és szimbolikus térfoglalás*. In: Düll A. – Izsák É. (szerk.): *Tér-rétegek: Tanulmányok a XXI. század térfordulatairól*. L'Armattan, Bp., 77–102 pp.

szándékozunk a tézist és a gyakorlatot szembesíteni. Elsősorban abban a tekintetben, hogy a köztéri utak, utcák, terek, közök stb. elnevezése milyen mértékben a központi hatalom irányító funkciójának meghosszabbítása.

Mivel közterületeknek legitim, a társadalmi, gazdasági életben is használható elnevezést csak az éppen regnáló helyi hatalom adhat, az említett attitűdök a helyi és a központi hatalom viszonyáról árulkodnak. Ez természetesen az államhatalom jellegének függvénye. Autokratikus, önkényuralmi rendszerek esetében a „meghosszabbított kar” lét, az erődemonstráció egyértelmű. Politikai váltógazdaságon alapuló demokratikus államberendezkedés esetén is van a központi akaratnak éppen elég eszköze érdek- és értékrendszerének érvényesítésére, például az önkormányzatok hatás- és jogkörének, az elvonási és a redistribúciós rendszerek működtetésének szabályozásával. A helyi irányítás „meghosszabbított kar”-ként működése a központi és a helyi hatalom közös ideológiai platformja esetén – a pártok felépítettsége okán – egyébként adott, tagadni is felesleges lenne.

Alapvető kérdés, hogy a döntéshozók a névadásban személyek előtti tisztelgésnek képesek-e a hagyományokat őrizni, a legtágabban értelmezett nemzeti kultúra országos és helyi elitjének tagjait kitüntetni, vagy a pártpolitika csatározásának eszközévé silányítják.

A vizsgálat tárgyául választott Zalaegerszeg 2023. január 1-jei állapotok szerint 55 433 lakosával a megyei jogú városok rangsorában a 17. helyet foglalta el. Területe 102,4 km² volt. A Polgármesteri Hivatal nyilvántartása szerint 2024. február 22-én 640 nevesített közterület, közülük 553 aktívnak minősített út, utca, tér, köz, sétány, sor volt a városban.

A közterületek el-, illetve átnevezésének gyakorlatát a már alkalmazott módszernek megfelelően az első dokumentált névadástól nemzeti történelmünk egy-egy korszakhatárt képező eseményéhez igazítottam, így: 1. a kezdetektől a kiegyezésig (1867), 2. a századvég, a századforduló évtizedei (1867–1914), 3. a két világháború közötti időszak (1914–1945), 4. a koalíciós évek és az államszocialista hatalom regnálása (1946–1989), illetve 5. a rendszerváltás utáni időszak 2023-mal bezárólag.

A kutatás alapját 18–21. századi térképek, okiratok, a város vezető testületeinek (képviselő-testület, tanács végrehajtó bizottsága, közgyűlés) határozatait 2023-mal bezárólag, a város Polgármesteri Hivatalának két hatályos kimutatása a közterületekről² és *Zalaegerszeg utcanévei* kötet³ adattára képezik. A kutatás

² Mindkettő tartalmazza a közterületek nevét, jellegét: az egyik a helyrajzi, valamint az elnevezés testületi döntésének számát, a másik az elnevezés hatályba lépésének, illetve a kimutatásba átvezetésének időpontját. A két kimutatás adattartalma több esetben eltér, ez utóbbi több ellentmondással terhelt. Például az adatátvezetés dátuma megelőzi hatályba lépését. Az 1975. január 1-jei adatokat egyik sem tartalmazza.

³ Benczéné Nagy – Fülöp – Markó (1977): *Zalaegerszeg utcanévei. Zalaegerszegi Füzetek III., Zalaegerszegi Városi Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya, 1977. 111 p + 3 térkép.*

bizonyos értelemben akár a hivatkozott kötet folytatásának is tekinthető 1976-tól. Az egyes adatbázisok esetleges pontatlanságai óhatatlanul megjelennek e dolgozatban is.

Nem tekintetem viszont maradéktalanul a vizsgálat tárgyának – autentikus, hivatalos névadás híján – a Stiefel 2023. évi, a <https://data2.openstreetmap>, valamint a Zalaegerszeg Tourinform térképeit, adatbázisukban szereplő, csupán a közbeszédben ismert Belső Elkerülő, Borsétány, Kókusz, Kukoricás, Tündér, Csillag köz elnevezéseket.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KEZDETEKTŐL A KIEGYEZÉSIG

Az időszak jellemző társadalmi, politikai mozgásai a felvilágosodás, a reformkor nemzeti önrendelkezésért, kultúráért, függetlenségért folytatott harcait, a forradalmat és a vérbe fojtott szabadságharc megtorlását, a passzív ellenállást fogja át.

Az elérhető dokumentumok tanúsága szerint a város útjainak, utcáinak, terein elnevezése előtt a 17–18. századi iratanyagban földrajzi, topográfiai nevek már megtalálhatók.⁴ A térképek nyelve német, illetve magyarral kevert latin.

Történelmünkben a II. József által elsőként elrendelt népszámlálást, utcák elnevezését, számozását előíró rendelet végrehajtásának dokumentumai teljességében – mint a korábban vizsgált városokban is a nemesi ellenállás miatt – Zalaegerszeg esetében sem lelhetők fel, így a valóságnak maradéktalanul megfelelő állapot nem rekonstruálható. Szerepet játszik ebben a kor hivatalos latin vagy német nyelvhasználat, esetenként magyar fogalmakkal, tulajdonnevekkel keverve. Ennek ellenére az erőszakos germanizálás időszakában a közterületek első név szerinti említése az uralkodó regnálásának idejére estek:⁵ *Fehérképi utca, Öreg utca, Kert utca, Olai utca, Posta utca, Új város utca, Vár utca.*

Ugyan a magyar nyelv hivatalos államnyelvvé emelését V. Ferdinánd 1844-ben rendelte el, de az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc megtorlásaként a neoabszolutizmus időszakában elnémetesítési tendencia érvényesült. E tény igazolják az 1858–1859-es kataszteri térképek, a lakóház- és lakosságfelmérések.

A germanizálási szándék nyomain vizont a közterületek elnevezésében nem mutatható ki. A kiegyezésig tartó időszakban a mintegy félszáz út, utca tér elnevezés túlnyomó többsége helyi jellegzetességhez (épület, építmény, intézmény, funkcionális tér,) kötődő köznév: *Vár, Quartély ház alatt lévő, Ispitál, Ispotály, Posta, Temető, Piatzi, Major stb.*; térbeli irányt mutat az *Olai, Kőszöghi, Kőszegi, Csácsba menő, Csácsi, Kaszaházi, Bedők felé vezető, Pesti*; a bioszférára elemei a *Sas*, a *Rózsa*, a *Bozót*. Külön csoportot alkotnak a leghétköznapibb, bárhol elő-

⁴ *Pl. Egerseg wie es Anno 1665 wieder aufgebawet worden; Plan von denen existirende Post Station (1787); Mappa inlyti domini Kemend universalis exhibens situationem (1790); Mappa terreni controversi inter praedia por Ságod, Eger völgye... (1800).*

⁵ L. 3. számú lábjegyzet.

forduló fogalmak: *Alsó, Kerti, Kis, Öreg, Úri, Új*; az előbbi kategóriákba nem sorolható jellegzetességek: *Bábos, Czigány, Fehérképi Könyök, Pap*. Egyetlen eset kivételével – *Kazinczy Ferenc tér* – mind ez ideig személynévvel nem jelöltek közterületet.

A névadási döntések többsége a lokális kötődés erejét bizonyítja. Központi hatalmi diktátum, kényszer, követendő attitűd aligha vethető fel. A Kazinczy személye előtti tisztelgésnek kettős jelentősége van. Gazdagítja a közterületek elnevezésének eszköz- és tárházát. Nem kevésbé fontos az uralkodóház politikai és kulturális ellenfelének nevével közterület megjelölése a Bach-korszakban. Ez maga a rebellio, a szembenállás deklarálása a központi hatalommal.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A SZÁZADVÉG, A SZÁZADFORDULÓ ÉVEIBEN

A kiegyezést követő évtizedeket a konszolidáció eredményeként bekövetkezett gazdasági fellendülés, a mezőgazdasági termelés megkétszereződése, a nehéz-ipar és az infrastruktúra fejlődése, ezekre alapozva a millenniumi ünnepekre készüléssel jellemezte. Az időszak az 1871–1913 közötti jelentős mértékű kivándorlás ellenére a boldog békeidőként vonult be a köztudatba.

A közterületek elnevezésében jogilag egyértelmű állapotot jelentett az 1886-os törvényhatósági törvény, mely az államszervezési struktúra átszervezése mellett a közterületek névadását az önkormányzatok kompetenciájaként rögzítette, a központi akarat helyi szintű érvényesítését pedig a főispáni, törvényhatósági rendszer biztosította.

A település fizikai növekedése, arculatának rendezettebbé válása hozta magával a közterületek névadásának változását. Az utak, utcák lakosság által adott elnevezésének gyakorlatát a század utolsó évtizedeiben felváltotta a hivatalos névadás. Ugyan az 1880-as évek végén már megjelennek a történelmi személyek nevei (*Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Jakum Ferenc*), de általánossá és differenciálttá csak az új évszázad első esztendeiben válnak. Nemzeti történelmünk szabadsághősei: *Rákóczi Ferenc, Dózsa György, Bocskai István*; legendás hadvezérek: *Hunyadi János, Toldi Miklós, Kinizsi Pál*; politikusok: *Bethlen Gábor, Wlassics Gyula, Széchenyi István, Tüttőssy* (eredetileg László lenne, de egy tévedés folytán Ferencre keresztelték át – a szerző) *Botfy Lajos, Eötvös József*; művészeti életünk nagyjai: *Berzsenyi Dániel, Kisfaludy Sándor, Kölcsey Ferenc, Munkácsy Mihály, Tompa Mihály, Vörösmarty Mihály*. Szinte valamennyi csoportban jelen vannak a nemzeti szabadságért folytatott kiválóságok, jelezvén a dualista államon belül biztosított szuverenitást, a közös uralkodó és dinasztikus elődjével szembeni harcok, törekvések ébren tartásának szándékát. Aligha feltételezhető, hogy a tény mögött a legfelsőbb hatalom sugalmazása, elvárása állt.

A folyamatot némileg megelőzve kezdődött a nehezen kezelhető, összetett elnevezések egyszerűsítése, akár névváltással is, például: *Körmend felé kijáró, Quartély ház alatti, Bedők felé vezető, Templom mellett levezető, Cserén Bűrűhöz*

járó; az újonnan megnyitott közterületek kivételével a régiek felváltása történelmi személyek nevével, például: *Wlassics Gyula*, *Eötvös József*, *Munkácsy Mihály*.

Ebben az időszakban a döntések többsége a személyneveket preferálta. Közülük *Wlassics Gyula* és *Tüttössy* kivételével valamennyi változtatás nélkül túlélte a történelem viharait. *Wlassics* neve az államszocializmus 45 esztendejére került tilalmi listára, *Tüttössy* (László) mindössze keresztnévnek elírását szenvedte el az 1960-as évektől. Az egykori városbíró, később megyei táblabíró, a város bőkezű mecénásának emléktábláján 2023 óta hibátlanul szerepel, ugyanakkor a 2023-as térképen és a város hivatalos nyilvántartásában változatlanul a téves keresztnév (Ferenc) szerepel. A valamivel kevesebb jellegzetes és jellegtelen köznévből (*Hegyi*, *Kereszt*, *Vizslahídi*, *Ebergényi*, *Galamb*, *Iskola*, *Kereszt*, *Mező*, *Rét*, *Síp*, *Süítő*, *Szeglet*, *Vágóhid*, *Zala*, *Új utca*) néhány kihullott az idő rostáján: *Árok*, *Villanytelep*, *Várkör utca*, *Marhavásártér*, *Vármegyeház tér*.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KÉT VILÁGHÁBORÚ IDŐSZAKÁBAN

Leszámolás a boldog békeidők, egy győztes háború illúziójával, a kommunista hatalmi kiterő, a trianoni trauma, a gazdaság stabilizálása külföldi kölcsönökkel, az 1929-es gazdasági válság, a revízió erősödő vágya, a szélsőséges eszmék erősödése, a háborúba sodródás és annak kijózanító hatása, sikertelen kiugrási kísérlet, a nyilas rémuralom, a holokauszt, a teljes összeomlás a korszak jellemzői. A három évtized történései hosszú távon meghatározták hazánk társadalmi, gazdasági, politikai állapotát. Mindez nyilvánvalóan megjelent a közterületek névadásában is.

A Trianon utáni országcsönkítés traumájának – politikai, gazdasági, pszichés válság – tompítása közel fél évtizedet vett igénybe. A gazdaság évtizedközépi stabilizálása tette lehetővé a városban az első világháború után kialakult súlyos lakásínség enyhítését. Ez indokolta az 1928. évi közterületelnevezési „boom”-ot.

Más városokhoz hasonlóan a testület a névadásban többségében a történelmi személyiségeket preferálta. A névtáblákon az ideológiai különbségek, a történelemben játszott eltérő szerepektől függetlenül a honfoglaló *Árpád*, *Mátyás király* mellett megfértek nemzeti és helyi szerepet játszó politikusok, művészek: *Batsányi János*, *Báthori István*, *Csány László*, *Farkas Dávid*, *gr. Festetics György*, *Gasparich Márk*, *Jókai Mór*, *Kovács Károly*, *Mikes Kelemen*, *Pázmány Péter*, *Pintér Máté*, *Püspöki Grácián*, *Rákosi Viktor*, *Szent László*, *Tomori Pál*, *Virág Benedek*, *Zrínyi Miklós*. Aligha vitatható aktuálpolitikai indíttatás áll *gr. Apponyi Albert*, *Erzsébet királyné*, *gr. Esterházy Pál*, *Horthy Miklós*, *IV. Károly*, *Prohászka Ottokár*, *gr. Tisza István*, a sorból kilógó, Trianon ügyében is magyar párti *Lord Rothermere*.

„A személyekről történő elnevezéseken kívül a trianoni békeszerződés megkötése után az utcaelnevezésekre is kivetítődött az irredentizmus politikai irányzata.

Egymásutánban neveztek el utcákat az elszakított területek földrajzi neveivel, így születtek az *Ipoly*, (Kabók Lajos utca) *Garam*, (Falumúzeum utca) *Vág* (Béke utca) stb.,⁶ utcák.

A mindennapi közneveket hordozó utcák: *Átlós*, *Cigány*, *Kálvária*, *Mérleg*, *Nefelejcs*, *Óh Patika*, *Sikátor*, *Temető*, *Zárda* csak egyes esetekben kötődnek helyi topográfiai pontokhoz. E csoport esetében is (mint más városokban) akad példa a militalizálódó közhangulatra: *Honvéd*, később a *Levente*.

A gazdasági világválság után a lakásépítések lendülete megtört. A város területi növekedése a második világháborúig nem volt túl nagy, de Kaszaháza, Neszele, Gébárt hozzácsatolásával 31-gyel gyarapodott az utcák száma.⁷ Csökkent az új közterületek névadása. A korábbi elvek szellemében mindössze 8 névadás történt: *Csáktornyai*, *Dráva*, *Ferry Oszkár*; *Jankovics Géza gr. Szent István*, *Vass József*, *Werbőczy István* és a fasiszta diktátor *Mussolinivel*. A mindennapi politika, a kormányzat központi kérdése a háborúba sodródásig – hogyan lehet élni a megcsonkított országban – a gravitáció erejével jutott le a helyi szintekre, hatással volt a közterületek névadására is.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A KOALÍCIÓS ÉVEK ÉS AZ ÁLLAMSZOCIALISTA HATALOM REGNÁLÁSA IDEJÉN

Zalaegerszeg számára a háború, a német megszállás 1945. március 29-ével véget ért. Az április elején megalakult Zalaegerszegi Nemzeti Bizottság első intézkedései egyikeként kinevezte a polgármestert. Az újonnan felállt közgyűlés pedig – nyilvánvalóan és érthetően politikai okokból, a folytonosság tagadásának jeléül – lecseréltette a közterületeken a leváltott rendszerhez kötődő személyek nevét: *Wlassics Gyula* → *Ady Endre*, *Tisza István* → *Bajcsy-Zsilinszky Endre*, *Werbőczy István* → *Dózsa György*, *IV. Károly* → *József Attila*, *Erzsébet királyné* → *Kosztolányi Dezső*, *Horthy* → *Somogyi-Bacsó*, *Ferry Oszkár* → *Táncsics Mihály*.

Az 1947. évi választások idejére a központban zajló politikai küzdelmek – mint az ország egészében – begyűrűztek a helyi politikai életbe. A Zalaegerszegi Nemzeti Bizottság egyre inkább elvesztette hatalmát. Az úgynevezett baloldali blokk keretei között pedig a kommunisták jelentős túlhatalomra tettek szert mind a nemzeti bizottságban, mind a képviselő-testületben, a hatalomgyakorlás egyéb szerveiben.

⁶ L. 3. számú lábjegyzet.

⁷ *Lenner (2011): Zalaegerszeg történeti földrajza. In: A Bakonytól Madagaszkárig: tanulmánykötet a 65 éves Veress Márton tiszteletére. [szerk. Csapó T. et al.]. – Szombathely: NYME Természettudományi és Műszaki Kar, Természetföldrajzi Tanszék. pp. 217–229., illetve Csapó T. – Lenner T. – Kovács G.: A megyei jogú városok történeti fejlődése és településmorfológiája. Településföldrajzi Tudományos Egyesület, Szombathely, 2023. pp. 590–611.*

Még a koalíciós időkben, a totalitárius rendszer kiépítéséig megtörtént a közterületek megtisztítása az ideológiailag elfogadhatatlan személyek nevéől, helyükbe nemzetünk történelmi nagyságai: gr. Esterházy Pál → *Bem József*, gr. Festetics György → *Dobó Katalin*, Örményi József → *Budai Nagy Antal*, Prohászka Ottokár → *Lőrinc barát*, mellettük a kommunista eszme élharcosai kerültek: Rákosi Viktor → *Farkas József*, Püspöki Grácián → *Garbai Sándor*. Ez utóbbiak nemcsak irredentagyánús földrajzi neveket, hanem politikailag semlegeseket is kiszorítottak: Garam → *Garami Ernő*, Ipoly → *Kabók Lajos*, Pozsonyi → *Hock János*, illetve: Hegyi → *Fürst Sándor*; Kerti → *Ságvári Endre*, Perlaki → *Bokányi Dezső*. Védhetetlen, hogy történelmietlen ideológiai elfogultságból Kazinczy Ferenc nevét *Marx* váltotta fel, egyszer megszabadulnak egy fogalomtól (Béke liget → *Dimitrov kert*), másszor felhasználják (Vág utca → *Béke utca*). Torz vagy hiányos történelmi szemlélet, illetve ismeret eredményezhette a Baross (Gábor) → *Dózsa György* váltást. Gr. Apponyi Alberttől a *Mártírok* elnevezéssel szabadultak meg.

Ez a néhány év NIKITSCHER PÉTER téziseinek bizonyítékaként – a központi hatalom erejét bizonyítandó – új, addig nem tapasztalt elemmel gazdagodott, a közterületek ideológiai indíttatású tömeges átnevezésével.

A háború után Zalaegerszeg történetében a legkomolyabb változást az 1950-es évek hozták. Az óriási ipari beruházások miatt az építőipar csak a nagyberuházások érdekeit szolgálta ki, így a polgári lakosság lakáskörülményei folyamatosan romlottak. Nem véletlen, hogy az évtized derekáig alig néhány közterület elnevezésével kellett a város vezetésének foglalkozni. Így a Zárda utca átnevezése *Ságvári Endre* utcává, az addig névtelen vagy újonnan megnyitott közterületek „keresztelésével”: *Gönczy Ferenc* utca, *Új Kórház* utca.

Az ötvenes évek utolsó harmadában valóságos névadásdömping következik be. A névadásnak több indítéka van. Ideológiai indíttatású névesere: Olai → *Vörös Hadsereg*, a tiszavirág életű *Új Kórház* → *Horváth István*, Síp → *Komját Aladár*, Mária → *Sénig Ferenc*, Pintér Máté → *Tollbuchin*, Mező → *Varga Gábor*; új vagy addig névtelen utcák az államideológiához a legkülönbözőbb módon kötődők nevével, fogalomtárával: *Babati József*, *Feili Erzsébet*, *Landler Jenő*, *Latinca Sándor*, *Vas János*, *Zalka Máté*, *Felszabadulás*, *Május 1.*; a szovjet rendszer prominensei és ünnepe: *Lenin*, *Gorkij*, *Makarenko*, *November 7.* Nemzeti kultúránk, történelmünk nagyjai közül átnevezésre csak egy esetben került sor: Csáktornyaiból *Radnóti Miklós*, a többi esetben első névadás történt: *Bartók Béla*, *Katona József*, *Móricz Zsigmond*, *Tóth Árpád*, *Esze Tamás*, *Hunyadi László*. Szintén első közterületi névadás az *Átalszeget*, a *Fenyő*, a *Gyár*, az *Olajmunkás*, a *Ságodi* és a *Zala*. Talán nem túlzás megkockáztatni, hogy az irredentizmus stigmájának elkerülése érdekében (netán a jószomszédi viszony deklarálása miatt) került ki átnevezéssel az utcajegyzékből a *Dráva*, a *Maros*, a *Vág* a *Rózsa*, a *Muskátli* és a *Béke* érdekében.

Két évtized alatt, 1980-ra 2,2-szeresére növekedett a város népessége, az arányt meghaladva, 2,8-szeresére a lakásállomány, csökkentve az egyébként is meglévő lakásínséget.

Mindkettő növekedésnek extenzív és intenzív módja egyaránt volt. Az előbbi – a korábbi, Zalabesenyő 1958-as összevonás után – újabb tíz település városhoz csatolása⁸, az utóbbit a tényleges szaporulat és a lakásépítések eredményezték. Mindezek hatással voltak a közterületek elnevezésére. A város szerkezetváltozását⁹ követte a mintegy másfél száz névadás 1960-1980 között.

A csatolt községekben néhány utca elnevezése változatlan maradt, az egyesített utcajegyzékben új elemként jelent meg: *Damjanich János*, *Mező* (Csácsbozsok), *Vasvári Pál* (Ságod), *Esze Tamás*, *Szövetség* (Zalabesenyő).

A 70-es évek végéig az átnevezés gyakorlata eltérő okkal, indítással változatlanul élt: 1962-ben Tolbuchin → *Pintér Máté* (az utca visszakapta eredeti, 1957-ben elvett nevét), 1963-ban: *Eszperantó* →

Alsó, a *Temető* és a *Kálvária* összevonásából

→ *Göcseji*, *Vass József* →

Petőfi Sándor, *Lord Rothelmere* →

Sas, 1968-ban *Bozót* → *Balatoni*, *Garami Endre* →

Falumúzeum, *Baki* →

Zrínyi Miklós, 1969-ben *Vizsla park* →

Iffjúsági park, 1971-ben *Alsó* → *Kovács Károly*, *Mándi* → *Mező Imre*, 1974-ben *Kis* → *Neszele* utca/út lett.

Az 1974-es esztendő sajátossága, hogy – a területi átszervezéshez viszonyítva jelentős késéssel – ekkor kerültek le a névtáblákról az egykor önálló településeken az országsszerte leggyakoribb elnevezések. Nyilvánvaló oka, hogy az „anyavárosrészben” ezek már léteztek. Helyüket zömmel földrajzi vagy topográfiai nevek, történelmi személyek, a bioszféra elemei vették át:

– *Ady Endrét Rajk László* (Andráshidán), *Szilvás* (Ságodon);

– *Arany Jánost Rajk László* (Andráshidán *Adyval* együtt), *Ságodi* (Ságodon, a település eredeti neve);

– *Dózsa Györgyöt a Gébarti* (Andráshidán), *Tüttő György* (Csácsbozsokon), *Martinovics Ignác* és *Hajnóczy József* (Ságodon);

József Attilát Apátfa (Andráshidán);

– *Kossuth Lajost Toposháza* (Bazitán), *Nagy Csárit* (Ebergényben), *Pózva* (Pózván a település eredeti neve), *Telekalja* (Ságodon), *Besenyő* (Zalabesenyőn a település régi neve);

– *Petőfi Sándort Halom* (Csácsbozsokon), *Ságodi* (Kaszaházán és Ságodon együtt), *Táncoslapi* (Ebergényben), *Vasút* (Pózván);

– *Rákóczi Ferencet Akácfa* (Pózván), *Rigó* (Ságodon);

⁸ 1963: *Csácsbozsok* és *Pózva*, 1969: *Apátfa*, *Andráshida*, *Bazita*, *Bekeháza*, *Szenterzsébet*, *Ebergény*, *Ságod* és *Vorhuta*. Később, 1982-ben *Botfa*.

⁹ *Csapó T. – Lenner T. – Kovács G.: A megyei jogú városok történeti fejlődése és településmorfológiája. Településföldrajzi Tudományos Egyesület, Szombathely, 2023. pp. 590–611.*

– Táncsics Mihályt *Gábor Áron* (Andráshidán), *Orgona* (Ságodon), *Csörge* (Zalabesenyőn) váltotta fel.

Ezek az eseteken túl a városfejlesztés eredményeként újonnan megnyitott, már meglévő, de még névtelen és összevont közterületekről döntött a tanács végrehajtó bizottsága, a rendszerváltásig összességében mintegy másfél száz esetben. A névadásban jelentős arányt képviselnek a személynevek, meglehetősen tág spektrumban.

Irodalmi, művészeti életünk nagyjai a 16–20. századig: *Arany János*, *Babits Mihály*, *Balassi Bálint*, *Gárdonyi Géza*, *Juhász Gyula*, *Madách Imre*, *Móra Ferenc*, *Pálóczi Horváth Ádám*, *Petőfi Sándor*, *Erkel Ferenc*, *Goldmark Károly*, *Kodály Zoltán*, *Liszt Ferenc*, *Egry József*, *Göcseji Pataki Ferenc*, *Vajda Lajos*, *Zalai Tóth János* építész.

Megjelennek a baloldali eszméhez kötődő személyiségek: *Erdős Márkus*, *Hamburger* (Jenő), *Kilián György*, *Hámán Kató*, *Koltói Anna*, *Madarász Andorné*, *Mező Imre*, *Vigh István*, mellettük a nyilas terror antifasiszta mártírja *Pesti Barnabás*.

Nem maradtak ki nemzeti történelmünk jelentős alakjai és a város, a megye életében kiemelkedő szerepet játszó vezetők: *Csertán Sándor*, *Csutor Imre*, *Fáy András*, *Klapka György*, *Kovács Károly*, *Lehel* (vezér), *Pintér Máté*, *Tuboly László*, *Tüttőssy (Ferenc)*, *Zrínyi Miklós*, az ellentmondásosan megítélt *Stromfeld Aurél*.

Hozzávetőleg azonos arányban jelennek meg földrajzi nevek, más településeken is megtalálható nevű helyi topográfiai pontok:

Alsó, *Alsóerdei*, *Alsó Jáankahegyi*, *Avasárok*, *Avashegyi*, *Balatoni*, *Becsali*, *Belsőszeg*, *Botfa*, *Dísz tér*, *Domb*, *Egerszeghegyi*, *Egervári*, *Falumúzeum*, *Felsőerdő*, *Göcseji*, *Gyimesi*, *Határjáró*, *Hegyalja*, *Hegyi*, *Hegyoldal*, *Ilosvai*, *Iskola*, *Jánkahegyi*, *Kispest*, *Kút*, *Landorhegyi*, *Lépcsősor*, *Malom*, *Mozi*, *Mura*, *Nagylengyeli*, *Nekeresdi*, *Neszele*, *Páterdombi*, *Piac*, *Posta*, *Rét*, *Stadion*, *Szívhegyi*, *Temető*, *Újhegyi*, *Válicka*, *Várberki*, *Vásártér*, *Vizslaparki*, *Vorhotai*, *Völgyi*.

A bioszférát képviselik a növények: *Ciklámen*, *Cserfa*, *Égerfa*, *Fenyő*, *Fűzfa*, *Gesztenyési*, *Hársfa*, *Holló*, *Hóvirág*, *Jegenyész*, *Kökény*, *Málnás*, *Margaréta*, *Meggyfa*, *Szegfű*, *Tulipán*, *Virágzó mező*, *Zalagyöngye* és az állatok: *Mókus*, *Fecske*, *Sas*.

A Polgármesteri Hivatal nyilvántartásaiban jelzett okok miatt (vö. 2. lábjegyzet) e korszakból származhat az 1975. január 1-jei, úgynevezett technikai döntés alapján jegyzett tíz elnevezés: *Berek*, *Hatházi*, *Magasbükk*, *Nyári-hegyi*, *Nyíres*, *Öreghegyi*, *Peteli-hegyi*, *Tölgyfa*, *Vadvirág*, *Virágszer*.

KÖZTERÜLETEK ELNEVEZÉSE A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

A rendszerváltozás után az új hatalom első intézkedései közé tartozott megszabadulni a leváltott kurzus emblematikus személyeitől, fogalmaitól, hasonlóan a háborút követő koalíciós, majd állampárti időszakhoz.

Ennek szellemében 1991-ben átnevezési dömping uralta a testület döntéseit. Egyetlen, a 81/1991. sz. határozattal 36 közterület elnevezése változott: Babati József helyett *Jedlik Ányos*, Bokányi Dezső helyett *Perlaki*, Cskálov helyett *Paperdő*, Erdős Márkus helyett *Helikon*, Farkas József helyett *Borbély György*, Feili Erzsébet helyett *Szilágyi Erzsébet*, Felszabadulás helyett *Orsolya*, Fürst Sándor helyett *Vizslaparki*, Hámán Kató helyett *Dukai Takács Judit*, Horváth István helyett *Wlassics Gyula*, Kilián György helyett *Csalogány*, Koltói Anna helyett *Szendrei Júlia*, Komját Aladár helyett *Kelemen Imre*, Kun Károly helyett *Flórián*, Latinka Sándor helyett *Hoffhalter Rudolf*, Madarász Andorné helyett *Déryné*, Munkásör helyett *Nemzetőr*, Sallai Imre helyett *Kert*, Ságvári Endre helyett *Zárda*, Szalvay Mihály helyett *Öveges József*, Vas János helyett *Gébarti*, Vigh István helyett *Fejér György*, Zalka Máté helyett *Perczel Mór*, Garbai Sándor helyett *Püspöki Grácián* utca lett (visszakapta eredeti nevét); Felszabadulás tér helyett *Orsolya tér*, továbbá Hamburger Jenő helyett *Széchenyi*, Marx helyett *Kazinczy*, November 7. helyett *Kosztolányi Dezső*, Somogyi-Bacsó helyett *Október 6. tér*; Lenin utca helyett *Platán sor*, Népköztársaság helyett *Köztársaság útja*, Vörös Hadsereg útja helyett *Ola utca*, Sényi Ferenc helyett *Ispotály köz*, KISZ-lakótelep helyett *Jászai Mari utca*; a Huszti Ferenc utcát törölték. Ekkor lett a Cigány helyett a *Tó* utca.

A rendszerváltást deklarálták az első önkormányzati ciklus elején, még 1992-ben, további politikai tartalmú átnevezésekkel. Mező Imréről *Baross Gábor*, Makarenkóból *Czobor Mátyás*, Hadnagy Lászlóból *Kövecses*, Majakovszkijból *Szent István*, Rajk Lászlóból *Szentmártoni* utca lett. A ciklus végéig nem „rendszerváltó” névadások zöme helyi vonatkozású földrajzi név: *Bozsoki*, *Bozsoki-hegyi*, *Csácsi-hegyi*, *Cserhegyi*, *Ebergényi*, *Gógánhegyi*, utca/út, valami helyi jellegzetességre utaló melléknév: *Hársas*. Az egyik személynév – *Szedenik* – a várost körülölelő dombokon szőlőbirtokos család emlékét őrzi.

A „rendszerváltóhoz” hasonló indíttatású névadásra a későbbiekben elvértve került sor. 2000-ben Pesti Barnabást *Mészáros Lőrinc*, a Szabadságot *Mindszenty József*, 2013-ban Varga Gábort *Baráth Ferenc*, Gorkijt *Závodszky István*, 2015-ben Dózsa Györgyöt *Baross* váltotta.¹⁰

A második választási ciklusban – amikor az országos politika centrumában a hatalmat gyakorló két koalíciós párt (MSZP, SZDSZ) állandó egyezkedése állt –Zalaegerszegen az SZDSZ, a kisebbik kormányzó párt ugyancsak minimális jelenléttel (2 mandátummal) a mérleg nyelvét töltötte be (MSZP 11, FIDESZ 10 mandátum). A képviselő-testület a félezret meghaladó lakásszám növekedése mellett mindössze 13, jobbára zöldövezetekkel határos közterületi névadásról döntött.

¹⁰ Ez utóbbi esetben a javaslattevő képviselő indoka a „Visszaállítani minden 1945 előtti nevet!” volt. A jegyzőkönyv tanúsága szerint a javaslatot a polgármester sem tartotta indokoltnak, egy képviselőtársuk pedig egyenesen „eszement ötletnek” minősítette. Ugyanekkor mindkettőjük neve már olvasható volt az utcanévtáblákon.

Személynév felhasználásával egyetlen esetben – *Kossuth Lajos* utca – értettek egyet a honatyák. A helyi kötődésről árulkodó *Király-horhos*, *Kispálhegyi* földrajzi név mellett jellegtelen, nem sok fantáziáról árulkodó elnevezésekkel jelöltek meg közterületeket: *Bokréta*, *Gyöngyvirág*, *Rózsafa*, *Bor*, *Szivárvány*, *Borostyán*, *Izzó*, *Szellőháti*, *Zengő*. A belvárosi *Európa* tér elnevezése leginkább az oda telepített képzőművészeti alkotások miatt érdemel figyelmet.

A központi és a helyi hatalom azonos színezetével magyarázható, hogy politikai szembenállást tükröző névadásra nem került sor.

A harmadik ciklusban a lakásszám-növekedés és a közterületek névadása az előző időszak kétszeresét is meghaladta. A házsámokon 37 új elnevezés jelent meg. Tipológiailag a legnagyobb csoportot a földrajzi, topográfiai fogalmak képezték, részben helyi jellegzetességet képviseltek: *Gógánvölgyi*, *Ölyvesfalvi*, *Öreg-szívhegyi*, mások a helyi kötődés mellett bárhol előfordulhattak volna vagy előfordulhatnak: *Dombalja*, *Fenyvesalja*, *Gyümölcsös*, *Lankás*, *Lóteri*, *Pincesor*, *Széperdő*, *Szőlőskert*. Hasonló nagyságot képviseltek a bioszféra elemei: *Akácfa*, *Búzavirág*, *Fagyöngy*, *Folyondár*, *Liliom*, *Madárbirs*, *Tőzike*, *Vadrózsa* és a *Fakopáncs.*, illetve a kommersz, „semleges”, mindennapi fogalmak: *Árnyas*, *Bóbita*, *Harmat*, *Hegybíró*, *Kaszás*, *Kikelet*, *Napkelet*, *Szállítók*, *Szó*, *Volán*. Minden bizonnyal a központi és helyi hatalom politikai platformjának (FIDESZ és szövetségesei színezetű) azonos volta miatt tértek vissza az ideológiai, politikai töltetű köz- és tulajdonnevek: *Borbély György*, *Csillagh* (László), *Hétvezér*, *Király*, *Mészáros Lőrinc*, *Millennium*, *Mindszenty József*.

A negyedik és ötödik kormányzati ciklusban (MSZP–SZDSZ-koalíció, majd annak felbomlása) a központival szembenálló politikai színezetű helyi hatalom egzisztált Zalaegerszegen. Az időszakot országosan belpolitikai, majd hazai gazdasági válság jellemezte, ez utóbbi a világválság következményeként (Medgyessy Péter előlétele, Gyurcsány Ferenc öszödi beszéde, a kormánykoalíció bomlása, az államadósság növekedése, gazdasági megszorítások).

A közvetlen megelőzőhöz képest mindkét ciklusban csökkent ugyan a lakásátadások száma, így is közel száz névadásra került sor a nyolc év alatt.

A testület a növényeket, illetve a velük kapcsolatos fogalmakat részesítette előnyben, így: *Aranyeső*, *Azáleás*, *Bodza*, *Boglárka*, *Bokor*, *Bükkfa*, *Cédrus*, *Citromfű*, *Csillagfűrt*, *Diós*, *Fenyves*, *Fűzike*, *Havasi gyopár*, *Jázmin*, *Kakukkfű*, *Kamilla*, *Krókusz*, *Ligetszépe*, *Mandulás*, *Napraforgó*, *Nárcisz*, *Olajfa*, *Petúnia*, *Pitypang*, *Rózsák*, *Rozmaring*, *Sövény*, *Szarkaláb*, *Százsorszép*, *Szeder*, *Szirom*, *Tuja*, *Zalagyöngye*, *Zölderdő*, *Viola*.

Meglehetősen sok a jellegtelen, bárhol előforduló fogalom, melléknév: *Átkötő*, *Bíbor*, *Csillagfény*, *Dombos*, *Esthajnal*, *Forrás*, *Fuvar*, *Füldő*, *Holdfény*, *Jószomszédok*, *Lajtós*, *Meredek*, *Mosoly*, *Nimród*, *Pityke*, *Speditőr*, *Sugár*, *Szeretet*, *Tél*, *Termál*, *Verőfény*, *Zsák*, közöttük a kategóriába sorolás szempontjából nem egyértelmű *Katica* (keresztnev vagy bogár?).

Figyelemre méltó szerepet kaptak a földrajzi nevek, az iránymutató helyi topográfiai pontok: *Cimpóhegyi, Csillagvölgyi, Egervári, Erdőalja, Fehérhegyi, Felsődűlő, Gálafeji, Gólyadombi, Hevesi, Kápolnahegyi, Kilátó, Külső-Kórház, Parkerdei, Reptéri, Rózsadombi, Sashelyi, Szekeres-völgyi, Vakaroshegyi, Városvégi, ZalaZone*.

Kisebber szerep jutott az állatvilágnak, a rá emlékeztető fogalmaknak: *Cinke, Csiga, Dalos, Feketerigó, Fészek, Flamingó, Futrinka, Gerle, Gyík, Jégmadár, Tücsök*; hasonlóan a döntési palettára visszakerülő személyneveknek: *Boschán Gyula, Dr. Jancsó Benedek, Gábor Miklós, Keresztúry Dezső, Szent Kristóf, Vass Lajos*, a különösebb tartalmat nem hordozó *Enikő*.

2010-től a vizsgálat végpontjáig terjedő időszakban a központi és helyi politikai-hatalmi erőt a FIDESZ túlsúlya jellemzi. A több területen modernizációra megérett Alkotmányt felváltó Magyarország Alaptörvénye alapot és biztosítékot adott a jogrend, a gazdaságpolitika, az elvonás, az újraelosztás, a közteherviselés, az állami felelősségvállalás rendjének megváltoztatására, a centralizációra. Az ellenzék – legyen az bármilyen színezetű – szinte totálisan kiszorult a hatalomgyakorlásból. Emiatt a központi hatalom hatása a helyi döntéshozatalra – a hazai politikai erők strukturális jellemzői ismeretében – tagadhatatlan. A tényt törvény is megerősíti.¹¹ Az energiaválság, a pandémia, a háborús konfliktus lehetőséget adott a vészhelyzeti, vagyis a rendeleti kormányzás bevezetésére.

A közterületek névadását illetően általában a legárukodóbb elem a személynevek (Horthy Miklós vs. Marx) és politikai-ideológiai fogalmak (Levente vs. Vörös Hadsereg) melletti voksolás. E tekintetben tehát a kutatás szempontjából az a kérdés, hogy az ideológiafüggő, direkt politika miként van jelen, jelen van-e a közterületek elnevezésében.

A közel negyedszázad alatt a százat meghaladó névadásából személynevekkel 18 esetben találkozhatunk. A hitéleti vonatkozású *Szent András* és *Szent Erzsébet* mellett nemzeti történelmünk kiemelkedő alakjai: *Damjanich, Eötvös József, Baross* (Gábor); a tudomány, a művészet, a sport jelentős egyéniségei: *Barényi Béla, Dr. Michelberger Pál, Egry József, Puskás Ferenc*; helyi kötődésű, de országos jelentőségű személyek: *Gábor Miklós, Fekete György, Ruszt József, Udvardy Ignác*; zalai, megemlékezésre méltó politikai, társadalmi személyek: *Baráth Ferenc, Csillagh László, Járum Ferenc, Závodszy István* és a névadóról semmit el nem áruló keresztnev: *Erzsébet*.

A korszakban a leggyakoribb megoldás a térbeli irányt mutató pozíció, illetve helyi topográfiai pontok használata: *Alsó-Avashegyi, Alsó-Rózsadombi, Bekeháza*,

¹¹ Az egyébként sarkalatos törvény alapján született akadémiai állásfoglalás a 20. századi önkényuralmi rendszerekhez köthető személyek tilalmi listája magyar vonatkozásban leszűkül a Tanácsköztársaságra és a pártállami rendszerre. A nemzetet a második világháborúba terelőkre, a holokauszt előkészítőire, a fasiszta politikusokra, a fasiszmus eszméjét nyíltan vállalókra nem terjedt ki.

Békeháza, Bozsoki-völgy, Csáfordi, Cserlaphegyhát, Cserlapi, Ebergényi, Gáva-hegyi, Gávavölgyi, Gévaalja, Gébárti, Harangláb, Hosszúhegyi, Hosszú-Jánka, Jánkahegyi, Kanizsai, Kaszaházi, Kereksűrű, Kiserdei, Lukahegyi, Majori, Papharasz, Pipahegyi, Púpos-dombi, Rheinmetall, Rózsahegyi, Rózsavölgyi, Rövid-Jánka, Sümeghegy, Szélhordta, Vari-kút, Vérmalom, Zala; hasonló mértékben a növényvilág és hozzá köthető fogalmak: Áfonya, Akác, Almás, Aranyakác, Barackfa, Barka, Bodza, Bodzavirág, Égerfa, Estike, Fagyal, Fügefa, Galagonya, Gombás, Homoktövis, Jegenyés, Kéknefejejs, Kisbük, Kőrös, Körtefa, Leander, Levendula, Lilaakác, Mákvirág, Málnás, Repkény, Rózsás, Szamóca, Széna, Vackor, Virág, Vadszőlő.

Az állatvilágot, a vele kapcsolatos fogalmakat mindössze 10 név képviselte: *Lovas, Lovász, Pillangó, Sas, Sirály, Sólyom, Szarvas, Szajkó, Vad, Vadász.*

Majdnem két tucat, az előbbi kategóriákba nem sorolható fogalom (főnév, melléknév) került a közterületi névtáblákra: *Ipari, Millennium, Remény, Feltáró, Malom, Dombtető, Horizont, Keresztes, Csicsergő, Hold, Ifjútság, Kerámia, Patkó, Tűzcsap, Hajnalcsillag, Izzó, Napnyugta, Szív, Rövid, Tranzit, Harang.*

Határkő a közterületek névadásában a 2011. évi CLXXXIX. és a 2012. évi CLXVII. sarkalatos törvény, mely a 20. századi önkényuralmi rendszerekhez kötődő szimbólumok, nevek és fogalmak tilalmát rendeli el. Az annak alapján született 2/2020. (I. 16.) számú MTA Eln. határozat¹² stabilizálta a központi kormányzat számára a „szimbolikus térfoglalás”, a „meghosszabbított kar” státuszt. Ez utóbbi megerősíti az állítást, hogy a közterületek elnevezését nagyban a politikai áramlatok határozzák meg.

ÖSSZEGZÉS

Az első adatolt elnevezéstől¹³ (1761, Fehérképi utca) a közterületek elnevezésének igazgatási hatáskörbe kerüléséig, az 1890-es évekig Zalaegerszegen több mint 70 elnevezés volt használatban. Közülük 33 végleg elveszett (pl. *Árok, Bábos, Bozót, Csapó, Fehérképi, Mária, Öreg, Pap*), 5 csak az eredeti szótó valamilyen változatában/változataiban maradt fenn (*Ispitál, Kereszt, Kert, Rózsa, Vár*). Ez idő alatt adott elnevezések közül 40 túlélte a történelem viharait, ha közülük egy-egy topográfiaileg nem is ugyanott (pl. *Csácsi, Ebergényi, Iskola, Kaszaházi, Kert, Könyök, Mező, Olai, Rét, Sas, Síp, Sütő, Szeglet, Vágóhíd*), a személynevek

¹² A sarkalatos törvény alapján született akadémiai állásfoglalás a 20. századi önkényuralmi rendszerekhez köthető személyek tilalmi listája magyar vonatkozásban leszűkül a Tanácsköztársaságra és a pártállami rendszerre. A tilalmi lista a zsidóellenességet, a fasiszmus eszméjét nyíltan vállalókra, a nemzetet a második világháborúba terelőkre, a holokauszt előkészítőire, a fasiszta politikusokra nem terjedt ki.

¹³ L. 3. számú lábjegyzet.

közül a Mária kivételével valamennyi politikai kurzusokon átívelve a mai napig fennmaradt: *Deák Ferenc, Jákum Ferenc,*¹⁴ *Kazinczy Ferenc, Kossuth Lajos.* A nyelvújítót kivéve valamennyi a kiegyezés után került a névtáblákra, Kossuth Lajos még életében, 1886-ban.

A századforduló további, 1914-ig, az első világháború kitöréséig tartó időszakában szinte kizárólag történelmi személyiségek nevével bővült az utcakataszter: *Batthyány Lajos, Berzsenyi Dániel, Bethlen Gábor, Bíró Márton, Bocskai István, Botfy Lajos, Csányi, Eötvös József, Hunyadi János, Kinizsi Pál, Kisfaludy Sándor, Kölcsey Ferenc, Munkácsy Mihály, Örményi József, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Toldi Miklós, Tompa Mihály, Tüttőssy (Ferenc), Wlassics Gyula, Vörösmarty Mihály,* mellettük mindössze három köznévvvel: *Marhavásár, Szeglet, Villanytelep.*

Az első világháború kitörését, a trianoni tragédiát követő másfél évtizedig közterület névadására nem került sor. A gazdaság stabilizálódását követő, rövid ideig tartó fellélegzés, vele a lakásépítések fellendülése új utcajelölésekkel járt együtt. A névtáblákon az ideológiai különbségek, a történelemben játszott eltérő szerepektől függetlenül „megfértek” egymás mellett nemzeti és helyi szerepet játszó politikusok, művészek. A döntések mögött – akár az újabb háborúba sodródás idején – alig vitathatóan aktuálpolitikai indíttatás áll. Addig Zalaegerszezen – *Kossuth Lajos* kivételével – élő politikusokkal nem nevesítettek közterületet. Ez időszakban jelöltek meg *Horthy Miklóssal* (1927) és *Mussolinivel* is (1940).¹⁵

A háború után az új államrend nevében már a koalíciós években, később a pártállami korszakban folyamatosan célkitűzés volt a múlt hagyatékainak eltörlése. Változtatások sora következett. Az ideológiailag nemkívánatos személyek mellett, az elcsatolt országrészre emlékeztető és semleges nevek is megváltoztak az ideológiai kötődés és hűség bizonyítására. Védhetetlen a döntés, hogy történelmietlen ideológiai elfogultságból Kazinczy Ferenc nevét *Marx* váltotta fel 1948-ban. A tendencia az új közterületek megnevezésekor a későbbiekben is meg-megjelent.

A rendszerváltozást követően az új hatalom első intézkedései közé tartozott megszabadulni a leváltott kurzus emblematikus személyeitől, fogalmaitól, hasonlóan a háborút követő koalíciós, majd állampárti időszakhoz. Ennek szellemében 1991-ben átnevezési dömping uralta a testület döntéseit. A ciklus végéig a nem „rendszerváltó” névadások zöme helyi vonatkozású földrajzi név: *Bozsoki, Bozsoki-hegyi, Csácsi-hegyi, Cserhegyi, Ebergényi, Gógánhegyi* utca/út, valamint

¹⁴*Jákum Ferenc (1806–1863) eredetei szakmája lakatosmester; évekig volt Zalaegerszeg városbírója.*

¹⁵*Kossuth Lajosról Szolnokon 1874-ben és 1892-ben, Kaposváron 1886-ban, Sopronban halála évében, 1894-ben neveztek el közterületet. Horthy Miklósról Sopronban és Szolnokon 1927-ben, Kaposváron 1930-ban, Mussoliniról Kaposváron és Szolnokon 1937-ben.*

helyi jellegzetességre utaló melléknév: *Hársas*. A „rendszerváltóhoz” hasonló indíttatású névadásra a későbbiekben elvéve került sor 2000-ben, 2013-ban, 2015-ben. A volt uralkodó eszme képviselőit – a zsákutcás társadalmi-hatalmi kísérlet előtti érához kötődő identitás és kontinuitás hangsúlyozására – az új ideológia által elismert rendszerkonform fogalmak, történelmünk, művészeti életünk egyéniségei, földrajzi, topográfiai pontok, az élővilág elemei váltották fel a vizsgálat végéig tartó időben.

Jelentős esemény a 2011. évi CLXXXIX. és a 2012. évi CLXVII. sarkalatos törvény, mely a 20. századi önkényuralmi rendszerekhez kötődő szimbólumok, nevek és fogalmak tilalmát rendeli el. A jogszabály hosszú időre bebetonozza a központi hatalom érdekérvényesítését a helyi közterületi névadásban.

IRODALOMJEGYZÉK

NIKITSCHER P. (2014): Tér, hatalom, szimbólumok, hatalmi önreprezentáció és szimbolikus térfoglalás. In: Dúll A. – Izsák É. (szerk.): Tér-rétegek: Tanulmányok a XXI. század térfordulatairól. L’Armattan, Budapest, pp.77–102.

BENCZÉNÉ NAGY E. – FÜLÖP I. – MARKÓ I. L. (1977): Zalaegerszeg utcanevei. Zalaegerszegi Füzetek III., Zalaegerszegi Városi Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya, Zalaegerszeg, 111 p. + 3 térkép.

CSAPÓ T. – LENNER T. – KOVÁCS G. (2023): A megyei jogú városok történeti fejlődése és településmorfológiája. Településföldrajzi Tudományos Egyesület, Szombathely, pp. 590–611.

LENNER T. (2011): Zalaegerszeg történeti földrajza. In: A Bakonytól Madagaskárig: tanulmánykötet a 65 éves Veress Márton tiszteletére. [szerk. Csapó T. et al.]. NYME Természettudományi és Műszaki Kar, Természetföldrajzi Tanszék. Szombathely pp. 217–229.